

اثرات طرح ترسیب کربن بر امنیت پایدار سکونتگاه‌های روستایی

مورد مطالعه: مناطق مرزی شهرستان سریشه

وحید کیانی^{۱*}، مهدی صادقی^۲

۱- استادیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.

۲- کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.

DOI: [10.22077/vssd.2020.3894.1015](https://doi.org/10.22077/vssd.2020.3894.1015)

چکیده

در این پژوهش به بررسی و ارزیابی اثرات طرح ترسیب کربن در امنیت پایدار سکونتگاه‌های روستایی مناطق مرزی شهرستان سریشه استان خراسان جنوبی پرداخته شده است. در حقیقت هدف پاسخگویی به این پرسش بوده است که طرح ترسیب کربن به عنوان یکی از طرح‌های توسعه‌ای اجرا شده در شهرستان سریشه، چه تأثیری بر پایدارسازی امنیت شهرستان مرزی سریشه خراسان جنوبی داشته است. تحقیق پیش رو از نظر ماهیت توصیفی - تحلیلی و از حیث هدف کاربردی است. نمونه مورد مطالعه شامل ۱۵۰ خانوار ساکن سکونتگاه‌های روستایی در محدوده مورد مطالعه بوده است. جهت بررسی و پاسخ به این فرضیه از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج آزمون نشان داد که از ۵ بعد امنیتی مورد بررسی، بعد فرهنگی برابر با ۲/۶۴۱، بعد اجتماعی برابر با ۲/۸۸۸، بعد اقتصادی برابر با ۲/۸۲۸، بعد زیست محیطی برابر با ۳/۶۶۱ و بعد نظامی و انتظامی ۲/۱۰۸ بدست آمده است که تنها میانگین بعد زیست محیطی بالاتر از میانگین مطلوب (۳) است و بقیه پایینتر از سطح مطلوب و در وضعیت نامناسب قرار دارند. بنابراین با توجه به نتایج بدست آمده طرح ترسیب کربن تنها باعث بهبود امنیت زیست محیطی در سطح شهرستان سریشه شده است و بر ۴ بعد دیگر تأثیر مثبتی نداشته است. بنابراین طرح ترسیب کربن در سطح شهرستان سریشه تنها بر بعد زیست محیطی تأثیر مثبت داشته است و بر سایر ابعاد اقتصادی، امنیتی، فرهنگی و انتظامی تأثیر مثبتی نداشته است. همچنین نتایج ضریب همبستگی پیرسن نشان داد که رابطه معناداری بین ابعاد مورد بررسی و امنیت مرزی برقرار است.

تاریخ دریافت:

۲۳ آبان ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش:

۱۵ آذر ۱۳۹۹

صفحات: ۶۸-۵۱

کلید واژگان:

امنیت پایدار، مناطق

مرزی، ترسیب کربن، شهرستان سریشه، خراسان جنوبی.

۱- مقدمه

در اکثر مطالعات جامع در زمینه برنامه ریزی منطقه ای در مناطق مرزی ایران صرفاً جنبه های ممکن توسعه فضایی در مناطق مرزی و تعادل بخشی در نظر گرفته شده است (شریف زادگان، ۱۳۸۶: ۴۰) و پس از تعیین عامل امنیت در مناطق مرزی به توزیع عادلانه منابع و امکانات در سرزمین تاکید شده است (Petraikos&economou, 2007: 1). برخلاف اینکه انجام مطالعات سند ملی آمایش سرزمین و اجرای آن برای اکثر استان های مرزی ایران از برنامه چهارم به بعد تصویب شده است، این مطالعات به طور بسیار محدودی انجام گرفته است و اولویت بندی اقدام های آن، به ویژه در مناطق مرزی معمولاً محقق نشده اند (محمدپور و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۴۷). این فرایند موجب شده است اکثر پژوهش های علمی انجام گرفته در این حوزه، به جای نحوه تحقق برنامه ها، بیشتر به مباحث علل توسعه نیافتگی مناطق اختصاص یابد (علی نقی، ۱۳۷۸). همچنین رویکردهای به کار گرفته شده موجب استمرار شکاف بین مناطق مرزی با مناطق مرکزی شده است (Petraikos&economou, 2007: 1). حال آنکه با تغییر در روش ها و ایجاد امنیت در این مناطق امکان ایجاد تغییرات مثبت بیش از پیش فراهم می شود (erkut&ozgwn, 2003: 28). سنجش و ارزیابی طرح های توسعه ای در مناطق مرزی یکی از دغدغه های اصلی پژوهش حاضر است. در حقیقت، طرح ترسیب کربن و تاصیر آن بر روند امنیت و توسعه پایدار در مناطق مرزی موضوع بحث پژوهش حاضر است.

پروژه ترسیب کربن دشت حسین آباد غیناب شهرستان سربیشه خراسان جنوبی با همکاری مشترک دولت جمهوری اسلامی ایران، برنامه عمران ملل متحد^۱ و تسهیلات زیست محیطی جهانی^۲ است. محدوده انجام این پروژه اراضی است که به دلیل همجواری با مرز کشور افغانستان، در سالیان گذشته با حضور پناهندگان افغانی در این منطقه به شدت تخریب شده است و هدف پروژه نیز یافتن روش های پایدار برای احیای این منطقه مرزی است. این پروژه به منظور بسط و توسعه دیدگاه های مشارکتی در احیای مراتع و افزایش توان و ظرفیت ترسیب کربن این منطقه و نیز بهبود وضعیت اجتماعی و اقتصادی ساکنان روستاها اجرا گردیده است از این رو بر بسیج و توانمند سازی جامعه محلی به عنوان ابزار اساسی برای مدیریت مراتع و فعالیت های اقتصادی تکیه داشته که در این راستا گروه های توسعه روستایی از طریق نشست ها و گفتگو ها در تعدادی از روستاهای هدف این پروژه تشکیل و با ارائه آموزش های مختلف به آنها و استفاده از راهبردهایی مانند جلب مشارکت زنان، از این جامعه به عنوان همیاران دائم در مراقبت و احیای مراتع منطقه استفاده شده است. بنابراین تحقیق حاضر در پی پاسخگویی به این پرسش اساسی است که انجام این طرح تا چه میزان در پایدار سازی امنیت و وجوه مختلف امنیت و توسعه پایدار گام برداشته است.

^۱ - UNDP

^۲ - GEF

۲- مبانی نظریه‌ای

امنیت و موضوعات مرتبط با آن از قدیمی‌ترین مفاهیم و موضوعاتی است که از گذشته‌های بسیار دور مورد توجه فلاسفه، اندیشمندان و حاکمان بوده و مباحث بسیاری از سوی تاریخ‌نویسان و فلاسفه قدیم در تبیین این مفهوم صورت گرفته است و عنصر اصلی که تقریباً در تمام آثار گذشتگان مشاهده می‌گردد، ارزش‌ها، خطرات یا تهدیدهاست. هم‌ارزش‌های عمومی و هم‌تهدیدهای عمومی، منجر به رهیافت‌های امنیت جمعی در میان جوامع گوناگون شده است. اما اگر چه امنیت و موضوعات مرتبط با آن از قدیمی‌ترین مفاهیم و موضوعاتی است که از گذشته‌های بسیار دور مورد توجه بوده است و مباحث بسیاری از سوی تاریخ‌نویسان و فلاسفه ی قدیم در تبیین هرچند غیرمستقیم - این مفهوم صورت گرفته است، اما پرداختن علمی، منسجم و جدی به این مفهوم بعد از جنگ جهانی اول و به ویژه از پایان جنگ جهانی دوم، هم‌زمان با آغاز دوران رفتارگرایی و تسلط رویکرد اثبات‌گرایی، در دستور کار برخی از موسسات غالباً دولتی قرار گرفت (خسروی، ۱۳۹۱: ۳۷). مهم‌ترین معیارها و انواع امنیت حکمروایی روستایی به شرح زیر است:

۱. امنیت اقتصادی: در آغاز دهه ۱۹۹۰، برخی از محققان استدلال کردند که دنیا پا به عصری می‌گذارد که در آن ابعاد اقتصادی امنیت به طور فزاینده‌ای بر ابعاد سنتی سیاسی و نظامی آن حاکم می‌شود. آنها در حوزه امنیت، اهمیت تازه‌ای برای عوامل اقتصادی قائل شدند. باور به پیوند اقتصاد (و اقتصاد ملی) و امنیت، چیز تازه‌ای نیست. افراد به دنبال امنیت شغلی و رفاه اقتصادی هستند؛ بخش اعظم مسائل سیاسی هر کشور حول رفاه و رونق اقتصادی دور می‌زنند؛ و جستجوی رفاه ملی همراه با برداشتهای سنتی از امنیت، یکی از مسائل سیاست عالی یا دیپلماسی در بالاترین سطح آن است (تریف و همکاران، ۱۳۸۳: ۲۳۸).

رشد جمعیت و مشکلات دسترسی به منابع و بازار نیز منجر به توجه گسترده‌تر به لزوم برقراری امنیت اقتصادی در جوامع شده است. فقر و محرومیت نه تنها منابع بحران‌ساز در داخل کشورها نیستند، بلکه موجب بروز تنش بین کشورهای مختلف نیز می‌شوند (بیلیس و اسمیت، ۱۳۸۳: ۵۷۳). برخورداری از یک اقتصاد قوی و پر رونق به خودی خود یک مسئله امنیتی است. رمز «امنیت اقتصادی» این است که امکانات اقتصادی یا مادی جزو ارزش‌های اساسی است که باید تعقیب و حمایت کرد. امنیت اقتصادی یکی از دغدغه‌های اصلی بسیاری از کشورهای در حال توسعه بوده است، زیرا این کشورها در پی دستیابی به وحدت ملی یا «ملت‌سازی» بوده‌اند. اکثر این کشورها به طور مصنوعی بر اساس تصمیم قدرت‌های استعماری اروپا به وجود آمده‌اند و مرزهای‌شان هیچ‌چندان ارتباطی با جمعیت‌های چند قومی آنها ندارند (تریف و همکاران، ۱۳۸۳: ۲۸۳).

۲. امنیت اجتماعی: بحث امنیت اجتماعی توانایی انجمن‌ها و سازمان‌ها را در شکل‌دهی زبان، فرهنگ، مذهب و رفتارهای ملی در نظر می‌گیرد. «امنیت اجتماعی»، عبارت است از آرامش و آسودگی خاطری که هر جامعه موظف است برای اعضای خود ایجاد نماید. امنیت اجتماعی را غالباً به انواع شغلی، اقتصادی، سیاسی و قضایی تقسیم کرده‌اند (صفوی، ۱۳۸۱: ۳۳). «ال ویور»، «امنیت اجتماعی را توانایی جامعه برای حفظ ویژگی‌های اساسی‌اش تحت شرایط تغییر و تهدیدات واقعی و

یا احتمالی تعریف می‌کند. ویور، معتقد است تئوری امنیت اجتماعی بر هویت جمعی در مقیاس بزرگ مانند هویت‌های مذهبی و هویت‌های قومی متمرکز است که کارآیی و وظایفی مستقل از دولت دارند». معرفی برخی از آسیب‌های اجتماعی که ارتباط مستقیمی با امنیت عمومی دارند، به شرح ذیل است:

آسیب‌های خانوادگی مانند اختلافات خانوادگی، طلاق، کودکان فراری و خیابانی، - اختلال هنجاری (بر هم خوردن نظم هنجاری یا شکسته شدن هنجارهای اجتماعی)، - انشعاب گفتمان مذهبی و پیدایش قرائت‌های جدید، - بحران هویت در میان جوانان و نوجوانان، - تعداد باندهای تبهکار و خلافکار، تعداد سلاح‌های گرم موجود در جامعه (قانونی و غیرقانونی)، تمایل به مهاجرت، میزان مهاجرت، مهاجرت‌های غیرقانونی، رشد بیکاری در جامعه، فاصله آرمان‌ها با واقعیت جامعه، کاهش احساس سعادت و خوشبختی در جامعه، - منازعات و تضادهای اجتماعی اعم از منازعات و اختلافات قومی یا منازعات و تضادهای منطقه‌ای، نرخ بیکاری، نرخ ناهنجاری‌های خطرناک مثل قتل، سرقت، سرقت مسلحانه، تجاوز و... (دلآوری و رضایی، ۱۳۸۴: ۶۵).

در حقیقت تک تک این قبیل موارد می‌تواند آسیب‌های جدی و آثار و تبعات ژرفی بر جامعه بر جای گذارد و همچنین هر یک از این عوامل، خرد و کلان در زمان و موقعیت‌های خاص خود می‌تواند منجر به یک بحران شوند.

۳. امنیت فرهنگی: امنیت فرهنگی، عبارت است از احساس آرامش و فقدان هر گونه تهدید و تعرض نسبت به باورها، اعتقادات، آداب، سنن و زبان و نیز انجام آزادانه عبادات، مناسک و موازین مذهبی افراد و اشخاص. به سبب نقش و جایگاهی که فرهنگ در هویت و موجودیت انسان و پیشرفت جوامع بشری دارد. به علت نفوذ گسترده و مؤثر فرهنگ بر همه ابعاد زندگی بشری و نیز تأثیری که مسائل فرهنگی بر سایر بخش‌ها دارد. تأمین امنیت فرهنگی موقعیت و حساسیت بیشتری دارد. هیچ جامعه‌ای بدون داشتن امنیت فکری و فرهنگی و یا آرامش ذهنی و روانی، به امنیت سیاسی و اجتماعی پایدار نمی‌رسد، زیرا رفتار و حرکات فیزیکی انسان تا حدود زیادی برخاسته از باورها، اعتقادات و اندیشه‌های درونی اوست. رفتار و اعمال انسان، در حقیقت نمود عینی و خارجی اندیشه‌ها و موج‌های ذهنی است که در بیرون به شکل‌های مختلف ظاهر می‌شوند. بر این اساس، ارتقای فرهنگی، موجب می‌شود تا امنیت اجتماعی افزایش پیدا کند و با افزایش امنیت اجتماعی، موجبات امنیت اقتصادی و سیاسی نیز فراهم می‌شود (غلامی، ۱۳۸۹: ۱۷۴). گفتنی است که هر جامعه و ملتی، برای ایجاد امنیت و حراست از مرزهای فرهنگی و ارزشی خود، راه‌ها و روش‌های متناسب با همان فرهنگ را توصیه و تعقیب می‌کند، چون برخی از روش‌ها بار حقوقی دارد و بعضی بار حیثیتی یا بار مالی، که متناسب با موضوع مورد نظر و اهمیتی که برای آن قائل هستند سرمایه‌گذاری می‌کنند.

۴. امنیت سیاسی: امنیت سیاسی، بحث ثبات سیاسی و سازمانی کشورها و سیستم حکومتی و همچنین آن ایدئولوژی که به آنها مشروعیت می‌دهد را در نظر می‌گیرد (صفوی، ۱۳۸۱: ۳۱). سیاست به معنی‌های گوناگونی آمده است. از جمله شدت، حدت، قدرت و ... ولی بهترین معنی سیاست که به بحث مورد نظر ما نزدیک بوده و با آن همخوانی و مطابقت کرده، عبارت است از «تدبیر» و به کار گرفتن آن در رهبری و هدایت امور است. به عبارت دیگر مدیریت صحیح در امور کشورداری یا اجتماع است (غلامی، ۱۳۸۹: ۱۷۶). امنیت سیاسی معنایش این است که تفکرات و معارف سیاسی در جامعه، معارف واضح و دور از

نفاق و دوگونه اندیشی باشد. معنایش این است که کسانی که متصدی بیان مسائل سیاسی برای مردم هستند، نسبت به مردم امانت به خرج دهند.

۵. امنیت اطلاعات: امنیت اطلاعات یعنی حفاظت از اطلاعات و سیستم‌های اطلاعاتی از فعالیت غیرمجاز. این فعالیت‌ها عبارتند از: دسترسی، استفاده، افشاء، خواندن، نسخه‌برداری یا ضبط، خراب کردن، تغییر، دستکاری اطلاعات امنیتی. واژه‌های امنیت اطلاعات و امنیت رایانه‌ای گاهی اوقات به اشتباه به جای هم به کار برده می‌شود. اگر چه این موضوعات به هم مرتبط هستند و همگی دارای هدف مشترک حفظ محرمانه اطلاعات، یک پارچه بودن اطلاعات و قابل دسترس بودن را دارند، ولی تفاوت‌های ظریفی بین آنها وجود دارد. این تفاوت‌ها در درجه اول در رویکرد به موضوع امنیت اطلاعات، روش‌های استفاده شده برای حل مسأله، و موضوعاتی که تمرکز کرده‌اند، ارتباط دارد (غلامی، ۱۳۸۹: ۱۷۵).

بی شک یکی از مهمترین مسائلی که در دنیای کنونی وجود دارد و به بسیاری از مسائل نظامی، اقتصادی، سیاسی و ... جهت می‌دهد و بر آنها تأثیر می‌گذارد، پدیده فناوری اطلاعات و ارتباطات است. به عبارت دیگر، می‌توان گفت که نمی‌توان نقش فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات را در اقتصاد بین‌الملل و همچنین سیاست بین‌الملل نادیده گرفت. به طوری که روز به روز بر اهمیت این فناوری‌ها افزوده می‌شود. و تأثیرات عمده آن نیز بر امنیت ملی کشورها مشهود می‌باشد (رفیع، ۱۳۸۹: ۸۰). فناوری اطلاعات و ارتباطات از آنجا که موانع فیزیکی، زمانی و مکانی را از میان برداشته و اقتدار انحصاری دولت‌ها بر اطلاعات و کنترل اخبار را با چالش روبرو می‌کنند، نوعی تهدید علیه امنیت ملی کشورها به ویژه برای کشورهای در حال توسعه محسوب می‌شود.

۶. امنیت قضایی: امنیت قضایی عبارت است از تأمین حقوق فردی و اجتماعی، رسیدگی به موقع و صدور حکم عادلانه در مورد تظلمات و دادخواهی‌ها، حل و فصل صحیح دعاوی، احیای حقوق عامه و گسترش عدالت، اقدام مناسب و به موقع در تعقیب، کشف، مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات جزایی. امنیت قضایی، حقوق اساسی هر کشوری است که طی دوره‌های اخیر در بسیاری از قوانین اساسی کشورها گنجانده می‌شود. اساساً «امنیت قضایی»، هم زمان با رشد مکانیسم‌ها و ساختارهای قضایی در دوران جدید، معنا و مفهوم جدیدی یافته است (غلامی، ۱۳۸۹: ۱۸۱).

امنیت و مسأله «امنیت قضایی» به معنای امروزی آن، بیشتر پس از تولد دولت-ملت مدرن و کارویژه‌های حقوقی دولت‌های مدرن در برابر «ملت» تفسیر شده است. از این رو، «امنیت قضایی» کاربرد دوگانه‌ای دارد، از یک سو به کارویژه‌ها و وظایف دولت در برابر «ملت» اشاره دارد که دستگاه حاکم باید شرایط ایجاد «امنیت قضایی» را به عنوان یکی از شئون کلی امنیت در جامعه فراهم سازد و شهروندان بتوانند از عدالت در قضاوت و رسیدگی قضایی برخوردار باشند و از سوی دیگر، شهروندان نسبت به اجرای اقدامات خارج از قانون امنیت داشته باشند از این رو، «دستگاه قضایی» کشور، یکی از نهادهای مهم و اساسی در «امنیت قضایی» به شمار می‌آید. زیرا رسیدگی به دعاوی و اجرای عدالت در کشور موجب می‌شود که شهروندان احساس آرامش و امنیت داشته باشند (دهمرد، ۱۳۹۰: ۷۶).

۷. امنیت نظامی: از آغاز دوره وستفالیایی تا دهه‌های اخیر امنیت بین‌المللی عمدتاً در قالب امنیت نظامی تعریف می‌شد. در حالی که امروزه محوریت امنیت نظامی زیر سؤال رفته است و امنیت بین‌المللی در ابعاد مختلف سیاسی، نظامی، اقتصادی

و اجتماعی تعریف می‌گردد. نگاه وستفالیایی به امنیت، نگاهی محدود و تقلیل‌گرا می‌باشد که از محدوده مرزهای دولت‌ها چندان فراتر نمی‌رود. تقلیل‌گرایان بیشتر از این که امنیت بین‌الملل را به صورت مفهومی منحصر به فرد در نظر بگیرند، آن را با تمرکز بر امنیت ملی دولت-ملت‌ها تعریف می‌کنند و حاکمیت و استقلال کشورها را مهمترین رکن امنیت بین‌الملل می‌دانند (غلامی، ۱۳۸۹: ۱۸۷). با این حال از منظر رئالیستی دولت‌ها بازیگران اصلی عرصه روابط بین‌الملل هستند و در رقابت آنها با همدیگر بقای آنها، عالی‌ترین هدف آنهاست. بنابراین حاکمیت و استقلال بالاترین ارزش مورد توجه دولت‌هاست. در نظام بین‌الملل آنارشیک هیچ قدرت فائده‌ای وجود ندارد که بقای دولت - ملت‌ها را تضمین نماید و هر کشوری باید تمام تلاش خود را در راستای حفظ حاکمیت و استقلال خود که بقایش با آن تعریف می‌گردد به کار گیرد. در مجموع امنیت نظامی به اثرات متقابل توانایی‌هایی تهاجمی و دفاعی مسلحانه دولت و نیز برداشت آنها از مقاصد یکدیگر مربوط است (دهمرد، ۱۳۹۰: ۷۷)

۱.۸. امنیت پایدار: امنیت امری همیشگی و پایدار نیست و انسانها باید دائما مراقب باشند که امنیت آنها از بین نرود. عدم اطمینان از وجود امنیت دائم و پایدار موجب می‌شود که افراد رفتاری محتاطانه داشته باشند، سرمایه‌گذاری نکنند، امید به آینده آنها ضعیف شود و بیشتر از اینکه به برنامه ریزی برای فعالیت‌های توسعه‌ای و پیشرونده بپردازند، به مجموعه اقدامات تدافعی روی آورند. در دولت‌هایی که این فضا حاکم باشد، بخش زیادی از منابع اجتماعی باید صرف تأمین امنیت و تهیه تدارکات و ابزار و ادوات ایجاد امنیت شود. در کل امید رشد و توسعه و پیشرفت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بسیار کم می‌شود، در حالی که وجود امنیتی پایدار و باثبات در جامعه انگیزه کار و تلاش و سرمایه‌گذاری را در جامعه افزایش می‌دهد و منابع مالی نیز در همین راستا صرف می‌گردد. البته تعاریف مختلفی از امنیت پایدار شده است و دیدگاه‌های متفاوتی در این زمینه وجود دارد که با توجه به ابعاد مختلف امنیت و شناخت عوامل تأثیرگذار بر امنیت پایدار و ویژگی‌های آن می‌توان به یک تعریف واحد برای این مفهوم رسید.

از جمله مولفه‌های لازم برای ایجاد یک امنیت پایدار به عوامل ذیل می‌توان اشاره کرد، البته وزن این مولفه‌ها برای همه کشورها یکسان نیست و در شرایط و زمان‌های مختلف می‌تواند وزن آنها نسبت به یکدیگر تغییر کند.

-بازسازی مرجعیت امنیتی مردم نهاد-استحکام نرم افزاری و سخت افزاری اصول امنیت پایدار

-استقرار نظام آموزشی اعتلایی ارتقایی

-مهندسی سازوکار سنجش ریاضی رفتار

-تحقق شاخص‌های نام کارگزاری در انتصاب مسئولان

-پالایش گرایش‌های انحرافی و تخدیری

-تبیین وابستگی معیشت و امنیت پایدار (لطیفیان، ۱۳۹۱: ۵۴).

عندلیب و همکاران (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای با عنوان توسعه و امنیت در آمایش مناطق مرزی ایران به بررسی تجربه‌های کشورهای مختلف جهان و ایران در آمایش مناطق مرزی به این نتایج دست یافته است که توسعه و امنیت در مناطق مرزی لازم و ملزوم یکدیگر است. او نیز در این مقاله عنوان می‌دارد که بر اساس مطالعات نظری و تجربی در کشورهای

مانند ایران که تنوع و پیچیدگی در مناطق مرزی دارند، عدم تعادل منطقه ای میان مناطق مرزی و مناطق مرکزی بسیار آشکار است. این عدم تعادل منطقه ای میان مناطق مرزی و مناطق مرکزی دو تأثیر منفی بر روند توسعه آن مناطق از خود بر جای می گذارد.

احمدی و دادجو (۱۳۹۱) در مطالعه ای با عنوان "توسعه پایدار مناطق مرزی؛ راهبرد اساسی حفظ امنیت مرزها" معتقدند که اگر چه در زمینه توسعه مناطق مرزی در بعضی از کشورهای جهان مطالعات و اقدامات اجرایی موفق صورت پذیرفته است، اما متأسفانه در داخل کشور ایران کمتر به این مقوله پرداخته شده است. به عنوان مثال چند نمونه از طرح های اجرایی کشورهای دیگر جهان می توان به اقدامات انجام شده در مرز مشترک آمریکا و مکزیک، مرز ایرلند شمالی و جمهوری ایرلند و مناطق مرزی میانمار اشاره نمود. در خصوص همکاری بین المللی در زمینه توسعه مناطق مرزی می توان به منشور آمایش اروپا اشاره کرد.

مختاری هشی و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله ای با عنوان "تدوین راهبردهای آمایش مناطق مرزی؛ مطالعه موردی مرزهای شرقی کشور" با توجه به رابطه متقابل توسعه و امنیت در تدوین راهبردهای آمایش مناطق مرزی شرق کشور معتقد است که به هر چهار عامل اقتصادی، سیاسی، امنیتی و فرهنگی و اجتماعی باید توجه لازم را نمود، تنها با عامل امنیت نمی توان توسعه را در مناطق مرزی رقم زد و یا با عامل اقتصادی صرف نمی توان باعث پیشرفت جامعه شد. بنابراین، عواملی از قبیل: اقتصاد، سیاست، امنیت، فرهنگ و اجتماع، از اجزای تشکیل دهنده یک جامعه هستند و با توجه صرف به هر یک از این عوامل نمی توان به آمایش مناطق مرزی رسید.

صادقی و فال سلیمان و همکاران (۱۳۹۳) در مقاله ای با عنوان "محدودیت ها و ظرفیت های توسعه پایدار در روستاهای مرزی شرق ایران مورد: دهستان بندان در شهرستان نهبندان" محدودیت ها و ظرفیت های توسعه روستاهای مرزی دهستان بندان شهرستان نهبندان را مورد بررسی قرار داده است. روش تحقیق او به صورت پیمایشی و روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای و میدانی بوده است. نتایج این تحقیق نشان می دهد که وضعیت اقتصادی و اجتماعی روستاهای مرزی در سطح نامطلوبی قرار دارد که شرایط زیست محیطی، مدیریتی - امنیتی و عدم توجه به ظرفیتهای منطقه در این زمینه موثر است. در سنجش میزان تأثیرگذاری و تفاوت عوامل، شاخص امنیت و مدیریت کمترین میانگین و شاخص زیربنایی بیشترین میانگین را برخوردار می باشد. همچنین بین شاخصها رابطه وجود دارد که با بهبود ظرفیت هر یک از این شاخصها، سایر ظرفیت ها هم بهبود پیدا می کند.

پولادی و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله ای با عنوان "الگوسازی عوامل تأمین کننده امنیت پایدار مرزی" با بررسی شاخص های عوامل تأمین امنیت پایدار در مرزهای شرقی کشور به کمک روش نظریه پردازی داده بنیاد، درصد الگوسازی عوامل موثر بر ایجاد امنیت پایدار در مرزهای شرقی کشور بر آمده است، یافته های تحقیق او بیانگر آن است که موضوعاتی همچون عدم وجود حفره های دولت، از بین بردن فقر فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، منابع و پتانسیل های بالقوه از جمله نخبگان منطقه، ایجاد و بهینه سازی زیرساختهای اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، گسترش توسعه سیاسی و بازی دادن افکار عمومی در تصمیمات و تصمیم سازی ها، تمرکز بر ساخت هویت درونزا در اقشار مردم منطقه، افزایش توان نظامی داخلی،

برنامه ریزی و سیاستگذاری و میزان هوشمندی و خرد رهبران از جمله موضوعاتی است که در زمره شرایط علی ایجاد امنیت پایدار در مرزهای شرقی کشور می باشند.

۳- روش، تکنیک‌ها و قلمرو

تحقیق حاضر از نوع کاربردی و روش تحقیق آن توصیفی-تحلیلی است و روش جمع آوری داده ها و اطلاعات تلفیقی از روش‌های پیمایشی (پرسشنامه و مصاحبه) و کتابخانه ای بوده است. شهرستان سریشه به مرکزیت شهر سریشه بین ۱۳ درجه و ۵۹ دقیقه و ۵۹ درجه و ۶۰ دقیقه طول شرقی و ۲درجه و ۳۲ دقیقه و ۵۶ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی و در ارتفاع ۱۸۲۰ متری از سطح دریای آزاد قرار دارد. این شهرستان در فاصله ۶۶ کیلومتری جنوب شرق بیرجند و در محور بین المللی بیرجند-زاهدان واقع شده است و از شمال به شهرستان درمیان و از جنوب به شهرستان نهبندان و از شرق با کشور افغانستان با ۷۰ کیلومتر مرز مشترک و از غرب به شهرستان بیرجند منتهی می‌شود. فاصله این شهرستان از جنوب تا شمال ۱۰۰ کیلومتر از غرب تا شرق ۱۷۰ کیلومتر است مساحت شهرستان ۸۱۹۹ کیلومتر مربع می‌باشد که ۸۶ درصد مساحت استان را شامل می گردد. این شهرستان دارای سه بخش به نام‌های مرکزی، مود و درج، سه شهر به نام‌های سریشه، مود و درج و دارای شش دهستان به نام‌های غیناب، مومن آباد، درج، لانو، مود و نهارجان است. تعداد کل آبادی های این شهرستان ۳۵۶ آبادی است که از این تعداد ۲۷۰ آبادی دارای سکنه و ۸۶ آبادی خالی از سکنه است (واحد آمار و اطلاعات معاونت برنامه ریزی استانداری استان خراسان جنوبی، ۱۳۹۵).

شکل ۱- نقشه موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

۴- یافته‌ها و تحلیل داده

در این قسمت با استفاده از آزمون‌های آماری به تجزیه و تحلیل یافته‌های پرسشنامه پرداخته شده است. برای این که بتوان جهت تجزیه و تحلیل یافته‌ها از آزمون‌های آماری مناسب استفاده کرد ابتدا باید مشخص کرد که توزیع پرسشنامه از نوع نرمال یا غیر نرمال است. جهت مشخص کردن نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شده است. در این بخش به بررسی متغیرهای زمینه‌ای پرسشنامه در قالب جدول فراوانی و نمودار پرداخته شده است.

در هر آزمونی ابتدا باید نرمال و غیر نرمال بودن داده‌ها مورد بررسی قرار گیرد تا آزمون‌های آماری نیز متناسب با آن انتخاب گردد. همان گونه که در جدول (۱) مشاهده می‌شود پس از بررسی نرمال بودن داده‌ها کشیدگی و چولگی توزیع داده‌ها، از آزمون کولموگراف-اسمیرنوف استفاده شده است تا از نرمال بودن داده‌ها اطمینان حاصل شود. هنگام بررسی نرمال بودن داده‌ها ما فرض را مبنی بر اینکه توزیع داده‌ها نرمال است را در سطح خطای ۰/۰۵ آزمون کرده ایم. بنابراین اگر آمار و آزمون بزرگتر مساوی ۰/۰۵ بدست آید در این صورت دلیلی بر رد فرض صفر مبنی بر اینکه داده‌ها نرمال است، وجود نخواهد داشت. به عبارت دیگر توزیع داده‌ها نرمال خواهد بود. بنابراین چنانچه در آزمون کولموگروف-اسمیرنوف سطح معنی داری بیشتر از ۰/۰۵ باشد میتوان داده‌ها را با اطمینان بالایی نرمال فرض کرد و در غیر این صورت نمی‌توان گفت که داده‌ها دارای توزیع نرمال است.

جدول ۱- آزمون نرمال بودن داده‌ها

شاخص	Statistic	Df	Sig
فرهنگی	۰/۱۱۲	۳۸۴	۰/۱۷۶
اجتماعی	۰/۱۴۴	۳۸۴	۰/۲۵۴
اقتصادی	۰/۱۳۲	۳۸۴	۰/۱۸۶
زیست محیطی	۰/۰۸۹	۳۸۴	۰/۱۳۴
نظامی و انتظامی	۰/۰۹۱	۳۸۴	۰/۱۸۷

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

با توجه به سطح معنی داری بدست آمده شاخص‌ها که از مقدار آلفای ۰/۰۵ بزرگتر است. بدین‌سان، نتایج آزمون اسمیرنوف-کولموگروف نشان می‌دهد که توزیع داده‌ها نرمال است و آزمون‌های مرتبط با فرضیه‌ها را با در نظر گرفتن این نتیجه در نظر می‌گیریم. در این پژوهش دو جامعه شهروندان و مدیران مورد بررسی قرار گرفته است که توزیع داده‌ها در آنها به صورت نرمال است. بنابراین در اینجا جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های پارامتریک می‌توان استفاده کرد.

جهت بررسی وضعیت ابعاد مختلف امنیت و اثرات طرح ترسیب کربن بر روی هر کدام از آزمون‌های تک نمونه‌ای استفاده شده است. در این آزمون حد مطلوب یا میانگین معیار را عدد (۳) در نظر گرفته شده است. اگر میانگین بدست آمده کوچکتر از میانگین مطلوب باشد اثرات طرح ترسیب کربن بر آن بعد یا مولفه‌های مربوطه منفی بوده و به عبارتی پایین‌تر از حد مطلوب بوده است؛ و اگر میانگین بدست آمده بزرگتر مساوی میانگین مطلوب باشد اثرات طرح ترسیب کربن بر آب بعد و مولفه‌های آن مثبت بوده است و به عبارتی بالاتر

از وضعیت مطلوب قرار دارد. به منظور ارزیابی طرح ترسیب کربن بر پایدارسازی امنیت فرهنگی در شهرستان سریشه از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شده است. نتایج آزمون نشان داده است که سطح معناداری تمام مولفه های مورد بررسی از سطح ۰/۰۵ کوچکتر است. بنابراین نتایج بدست آمده قابل تعمیم به جامعه آماری است. نتایج نشان داده است که از میان ۸ مولفه مورد بررسی تنها ۲ مولفه میانگین بالاتر از میانگین مطلوب (۳) دارد و ۶ مولفه دیگر دارای میانگین پایین تر از میانگین مطلوب دارند. مولفه کمک به گسترش فرهنگ حفظ و حراست از محیط زیست و منابع طبیعی با میانگین ۳/۶۱۳ بالاترین میانگین را در میان سایر مولفه های امنیت فرهنگی دارد و مولفه تقویت فضایل اخلاقی (اخلاق زیست محیطی و همیاری و مدارا) در میان مردم روستا با میانگین ۲/۲۱۳ کمترین میانگین را دارد. همچنین مولفه کمک طرح ترسیب کربن به حفظ و تقویت هویت فرهنگی منطقه با میانگین ۲/۵۵۳، مولفه کمک ارتباط بین نسل ها (بین سالمندان و جوانان) در پذیرش یا عدم پذیرش مفاهیم با میانگین ۲/۲۶۹، طرح ترسیب کربن تا چه اندازه باعث تقویت معنویت و مفاهیم دینی و مذهبی با میانگین ۲/۹۳۳، مولفه کمک به گسترش فرهنگ همکاری و همیاری با میانگین ۲/۳۸۰ و مولفه به گسترش فرهنگ مشارکت و مسئولیت پذیری با میانگین ۲/۲۶۸ پایین تر از میانگین مطلوب ارزیابی شدند و مولفه به تغییر و بهبود نگاه به زندگی و جامعه و محیط زیست با میانگین ۲/۵۴۷ بالاتر از میانگین مطلوب ارزیابی شده است. در مجموع کلی امنیت فرهنگی با میانگین ۲/۶۴۱ پایین تر از میانگین مطلوب ارزیابی شده است. بنابراین می توان چنین بیان کرد که طرح ترسیب کربن بر پایدارسازی امنیت فرهنگی تاثیر ناچیزی داشته است و این طرح موجب پایداری امنیت فرهنگی در شهرستان سریشه نشده است (جدول ۲).

جدول ۲- ارزیابی طرح ترسیب کربن بر پایدارسازی امنیت فرهنگی

مطلوبیت عدد مورد آزمون=۳		فاصله اطمینان		مطلوبیت عدد مورد آزمون=۳		مطلوبیت عدد مورد آزمون=۳		مطلوبیت عدد مورد آزمون=۳	
مولفه	مقدار (آماره t)	میانگین عددی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	حد بالا	حد پایین	مولفه	مقدار (آماره t)	میانگین عددی
کمک طرح ترسیب کربن به حفظ و تقویت هویت فرهنگی منطقه	-۸/۵۱۴	۲/۵۵۳	۰/۰۰۰	-۰/۴۴۷	-۰/۳۱۱	-۰/۵۸۲	کمک طرح ترسیب کربن به حفظ و تقویت هویت فرهنگی منطقه	-۸/۵۱۴	۲/۵۵۳
کمک ارتباط بین نسل ها (بین سالمندان و جوانان) در پذیرش یا عدم پذیرش مفاهیم	-۱۰/۰۶۳	۲/۲۶۰	۰/۰۰۰	-۰/۷۴۰	-۰/۵۹۵	-۰/۸۸۵	کمک ارتباط بین نسل ها (بین سالمندان و جوانان) در پذیرش یا عدم پذیرش مفاهیم	-۱۰/۰۶۳	۲/۲۶۰
تقویت فضایل اخلاقی (اخلاق زیست محیطی و همیاری و مدارا) در میان مردم روستا	-۱۲/۵۹۶	۲/۲۱۳	۰/۰۰۰	-۰/۷۸۷	-۰/۶۶۳	-۰/۹۱۰	تقویت فضایل اخلاقی (اخلاق زیست محیطی و همیاری و مدارا) در میان مردم روستا	-۱۲/۵۹۶	۲/۲۱۳
طرح ترسیب کربن تا چه اندازه باعث تقویت معنویت و مفاهیم دینی و مذهبی	-۱۰/۶۱۳	۲/۹۳۳	۰/۰۰۰	-۰/۷۰۸	-۰/۵۷۵	-۰/۸۳۸	طرح ترسیب کربن تا چه اندازه باعث تقویت معنویت و مفاهیم دینی و مذهبی	-۱۰/۶۱۳	۲/۹۳۳
کمک به گسترش فرهنگ حفظ و حراست از محیط زیست و منابع طبیعی	۷/۳۹۹	۳/۶۱۳	۰/۰۰۰	۰/۶۱۳	۰/۷۷۷	۰/۴۴۹	کمک به گسترش فرهنگ حفظ و حراست از محیط زیست و منابع طبیعی	۷/۳۹۹	۳/۶۱۳
کمک به گسترش فرهنگ همکاری و همیاری	-۸/۲۷۹	۲/۳۸۰	۰/۰۰۰	-۰/۶۲۰	-۰/۴۷۲	-۰/۷۶۶	کمک به گسترش فرهنگ همکاری و همیاری	-۸/۲۷۹	۲/۳۸۰
کمک به گسترش فرهنگ مشارکت و مسئولیت پذیری	-۱۱/۱۱۲	۲/۲۶۷	۰/۰۰۰	-۰/۵۴۷	-۰/۶۹۴	-۰/۳۹۹	کمک به گسترش فرهنگ مشارکت و مسئولیت پذیری	-۱۱/۱۱۲	۲/۲۶۷
کمک به تغییر و بهبود نگاه به زندگی و جامعه و محیط زیست	۷/۳۰۵	۳/۵۴۷	۰/۰۰۰	۰/۵۴۷	۰/۶۹۴	۰/۳۹۹	کمک به تغییر و بهبود نگاه به زندگی و جامعه و محیط زیست	۷/۳۰۵	۳/۵۴۷
جمع (امنیت فرهنگی)	-۸/۲۹۷	۲/۶۴۱	۰/۰۰۰	-۰/۳۵۹	-۰/۲۷۴	-۰/۴۴۵	جمع (امنیت فرهنگی)	-۸/۲۹۷	۲/۶۴۱

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۸

جهت ارزیابی طرح ترسیب کربن بر پایداری سازی امنیت اجتماعی در شهرستان سریشه از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شده است. نتایج آزمون نشان داده است که سطح معناداری تمام مولفه های مورد بررسی از سطح ۰/۰۵ کوچکتر است. بنابراین نتایج بدست آمده قابل تعمیم به جامعه آماری است. نتایج نشان داده است که از میان ۱۱ مولفه مورد بررسی تنها ۳ مولفه میانگین بالاتر از میانگین مطلوب (۳) دارد و ۸ مولفه دیگر دارای میانگین پایین تر از میانگین مطلوب دارند. مولفه باعث ایجاد توانایی برای اداره امور روستا در میان مردم با میانگین ۳/۴۲۷ بالاترین میانگین را در میان سایر مولفه های امنیت اجتماعی دارد و مولفه کم شدن فاصله طبقاتی در روستا با میانگین ۲/۲۲۰ کمترین میانگین را دارد. همچنین مولفه ایجاد حس همکاری در میان مردم با میانگین ۲/۵۷۳، باعث ایجاد روح اعتماد در میان مردم با میانگین ۲/۲۷۳، مولفه ایجاد اعتماد به نهادهای دولتی روستا با میانگین ۲/۷۴۷، مولفه ایجاد اعتماد بین مردم و مسئولین با میانگین ۲/۷۱۳ و مولفه به جلوگیری از درگیری و نزاع در میان اهالی با میانگین ۲/۳۱۳، مولفه باعث کم شدن اعتیاد در بین جوانان با میانگین ۲/۳۰۵ و مولفه جلوگیری از مهاجرت های فصلی در بین خانوارها با میانگین ۲/۵۹۳ پایین تر از میانگین مطلوب ارزیابی شدند و مولفه باعث ایجاد توانایی برای اداره امور روستا در میان مردم با میانگین ۳/۴۲۷، مولفه جلوگیری از مهاجرت جوانان روستا با میانگین ۳/۴۲۷، مولفه جلوگیری از درگیری و نزاع در میان اهالی با میانگین ۳/۳۱۳ و کم شدن فاصله طبقاتی در روستا با میانگین ۳/۲۲۰ بالاتر از میانگین مطلوب ارزیابی شدند. در مجموع کلی امنیت اجتماعی بامیانگین ۲/۸۸۸ پایین تر از میانگین مطلوب ارزیابی شده است. بنابراین می توان چنین بیان کرد که طرح ترسیب کربن بر پایداری سازی امنیت اجتماعی تاثیر ناچیزی داشته است و این طرح موجب پایداری امنیت اجتماعی در شهرستان سریشه نشده است (جدول ۳).

جدول ۳- ارزیابی طرح ترسیب کربن بر پایداری سازی امنیت اجتماعی

مطلوبیت عدد مورد آزمون=۳						
فاصله اطمینان ۹۵ درصد	اختلاف میانگین	سطح معنی داری	میانگین عددی	مقدار آماره (t)	مؤلفه	
حد بالا	حد پایین					
-۰/۵۹۳	-۰/۲۶۰	-۰/۴۲۷	۰/۰۰۰	۲/۵۷۳	-۵/۰۶۳	ایجاد حس همکاری در میان مردم
-۰/۴۴۹	-۰/۱۵۱	-۰/۳۰۰	۰/۰۰۰	۲/۷۰۰	-۳/۹۷۲	باعث ایجاد روح اعتماد در میان مردم
۰/۲۶۷	۰/۵۸۷	۰/۴۲۷	۰/۰۰۰	۳/۴۲۷	۵/۲۶۷	باعث ایجاد توانایی برای اداره امور روستا در میان مردم
-۰/۳۸۰	-۰/۱۲۶	-۰/۲۵۳	۰/۰۰۰	۲/۷۴۷	-۳/۹۴۱	ایجاد اعتماد به نهادهای دولتی روستا
-۰/۴۱۲	-۰/۱۶۱	-۰/۲۸۷	۰/۰۰۰	۲/۷۱۳	-۴/۵۰۱	ایجاد اعتماد بین مردم و مسئولین
۰/۶۰۸	۰/۸۹۸	۰/۷۵۳	۰/۰۰۰	۳/۷۵۳	۱۰/۲۸۸	گرایش مردم به سمت تشکل های اجتماعی روستا (سمن ها، بسیج، هیات امنای مساجد و کانون های فرهنگی مذهبی مساجد)
-۰/۸۲۸	-۰/۵۴۵	-۰/۶۸۷	۰/۰۰۰	۲/۳۱۳	-۹/۶۰۳	جلوگیری از درگیری و نزاع در میان اهالی
۰/۲۶۷	۰/۵۸۷	۰/۴۲۷	۰/۰۰۰	۳/۴۲۷	۵/۲۶۷	جلوگیری از مهاجرت جوانان روستا
۰/۳۶۶	۰/۷۴۲	۰/۲۲۰	۰/۰۰۳	۳/۲۲۰	۲/۹۸۱	کم شدن فاصله طبقاتی در روستا
-۰/۸۲۴	-۰/۵۶۳	-۰/۶۹۳	۰/۰۰۰	۲/۳۰۷	-۱۰/۴۷۸	باعث کم شدن اعتیاد در بین جوانان
-۰/۵۴۵	-۰/۲۶۸	-۰/۴۰۷	۰/۰۰۰	۲/۵۹۳	-۵/۷۹۲	جلوگیری از مهاجرت های فصلی در بین خانوارها
-۰/۱۷۸	-۰/۰۴۵	-۰/۱۱۱	۰/۰۰۱	۲/۸۸۸	-۳/۳۱۰	جمع (امنیت اجتماعی)

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۸

برای ارزیابی طرح ترسیب کربن بر پایداری اقتصادی در شهرستان سربیشه از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شده است. نتایج آزمون نشان داده است که سطح معناداری ۲ مولفه از سطح معناداری ۵ بزرگتر است که نتایج آن را نمی توان به تمام جامعه آماری تعمیم داد و ۶ مولفه دیگر سطح معناداری آن از سطح ۰/۰۵ کوچکتر است بنابراین نتایج بدست آمده قابل تعمیم به جامعه آماری است. نتایج نشان داده است که از میان ۸ مولفه مورد بررسی تنها ۱ مولفه میانگین بالاتر از میانگین مطلوب (۳) دارد و ۷ مولفه دیگر دارای میانگین پایین تر از میانگین مطلوب دارند. مولفه خوداتکایی افراد خانواده با میانگین ۳/۱۰۰ بالاترین میانگین را در میان سایر مولفه های اقتصادی دارد و مولفه اشتغال جنبی افراد خانواده با میانگین ۲/۶۸۰ کمترین میانگین را دارد. همچنین مولفه توانمندسازی افراد خانواده با میانگین ۲/۹۹۳، مولفه اشتغال کامل افراد خانواده با میانگین ۲/۲۷۳، مولفه اشتغال جنبی افراد خانواده با میانگین ۲/۶۸۰، مولفه بهبود درآمد خانواده با میانگین ۲/۷۱۳، مولفه ایجاد اشتغال در روستا با میانگین ۲/۸۴۰، مولفه توسعه فعالیت های اقتصادی با میانگین ۲/۸۳۳ و مولفه کارآفرینی در روستا با میانگین ۲/۷۸۷ پایین تر از میانگین مطلوب ارزیابی شدند. بنابراین می توان چنین بیان کرد که طرح ترسیب کربن بر پایداری اقتصادی امنیت اجتماعی تاثیر ناچیزی داشته است و این طرح موجب پایداری اقتصادی در شهرستان سربیشه نشده است (جدول ۴).

جدول ۴- ارزیابی طرح ترسیب کربن بر پایداری اقتصادی

مطلوبیت عدد مورد آزمون = ۳						
مولفه	مقدار آماره (t)	میانگین عددی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
					حد پایین	حد بالا
خوداتکایی افراد خانواده	۱/۵۴۶	۳/۱۰۰	۰/۱۲۴	۰/۱۰۰	۰/۲۲۸	-۰/۰۲۸
توانمندسازی افراد خانواده	-۰/۰۹۲	۲/۹۹۳	۰/۹۲۷	-۰/۰۰۷	۰/۱۳۶	-۰/۱۴۹
اشتغال کامل افراد خانواده	-۳/۱۱۶	۲/۷۷۳	۰/۰۰۲	-۰/۲۲۷	-۰/۰۸۳	-۰/۳۷۰
اشتغال جنبی افراد خانواده	-۴/۶۳۳	۲/۶۸۰	۰/۰۰۰	-۰/۳۲۰	-۰/۱۸۳	-۰/۴۵۶
بهبود درآمد خانواده	-۴/۲۷۱	۲/۷۱۳	۰/۰۰۰	-۰/۲۸۷	-۰/۱۵۴	-۰/۴۱۹
ایجاد اشتغال در روستا	-۲/۱۸۲	۲/۸۴۰	۰/۰۳۱	-۰/۱۶۰	-۰/۰۱۵	-۰/۳۰۵
توسعه فعالیت های اقتصادی	-۲/۱۱۵	۲/۸۳۳	۰/۰۳۶	-۰/۱۶۷	-۰/۰۱۱	-۰/۳۲۲
کارآفرینی در روستا	-۴/۱۰۴	۲/۶۸۷	۰/۰۰۰	-۰/۳۱۳	-۰/۱۶۲	-۰/۴۶۴
جمع (امنیت اقتصادی)	-۳/۳۱۰	۲/۸۲۸	۰/۰۰۱	-۰/۱۷۲	-۰/۰۶۹	-۰/۲۵۸

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۸

جهت ارزیابی طرح ترسیب کربن بر پایداری اقتصادی امنیت زیست محیطی در شهرستان سربیشه از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شده است. نتایج آزمون نشان داده است که سطح معناداری تمام مولفه های مورد بررسی جز یک مولفه از سطح ۰/۰۵ کوچکتر است. بنابراین نتایج بدست آمده قابل تعمیم به جامعه آماری است. نتایج نشان داده است که از میان ۹ مولفه

مورد بررسی ۶ مولفه میانگین بالاتر از میانگین مطلوب (۳) دارند و ۳ مولفه دیگر دارای میانگین پایین تر از میانگین مطلوب دارند. مولفه کم شدن میزان گردوخاک و شن های روان با میانگین ۳/۹۵۳ بالاترین میانگین را در میان سایر مولفه های امنیت زیست محیطی دارد و مولفه دفع مناسب فاضلاب های خانگی با میانگین ۲/۲۶۰ کمترین میانگین را دارد. همچنین مولفه باعث ایجاد باور و اعتقاد و احساس مسئولیت در بین مردم برای حفظ منابع طبیعی با میانگین ۳/۸۹۳، مولفه استفاده مردم از سوخت های جایگزین (فسیلی) به جای چوب درختان و بوته های جنگلی با میانگین ۳/۳۱۳، مولفه آگاهی مردم در زمینه حفظ محیط زیست با میانگین ۳/۹۰۶، مولفه جمع آوری زباله به صورت بهداشتی با میانگین ۳/۱۶۷ و مولفه ایجاد تشکل ها و مشارکت مردم جهت حفظ محیط زیست با میانگین ۳/۸۸۷ بالاتر از میانگین مطلوب ارزیابی شدند و در وضعیت مناسبی قرار دارند. همچنین مولفه استفاده مردم از انرژی های پاک (خورشیدی، بادی و ...) با میانگین ۲/۸۳۳ پایینتر از میانگین مطلوب و در سطح نامناسبی قرار دارد. در مجموع بعد امنیت زیست محیطی بامیانگین ۲/۸۸۸ پایین تر از میانگین مطلوب ارزیابی شده است. بنابراین می توان چنین بیان کرد که طرح ترسیب کربن برپایدارسازی امنیت زیست محیطی تاثیر ناچیزی داشته است و این طرح موجب پایداری امنیت زیست محیطی در شهرستان سریشه نشده است (جدول ۵).

جدول ۵- ارزیابی طرح ترسیب کربن بر پایداری امنیت زیست محیطی

فاصله اطمینان ۹۵ درصد		اختلاف میانگین	سطح معنی داری	میانگین عددی	مقدار آماره (t)	مولفه
حد بالا	حد پایین					
۰/۷۸۶	۱/۰۲۷	۰/۹۰۶	۰/۰۰۰	۳/۹۰۶	۱۴/۹۰۶	آگاهی مردم در زمینه حفظ محیط زیست
۰/۷۸۱	۱/۰۰۶	۰/۸۹۳	۰/۰۰۰	۳/۸۹۳	۱۵/۷۰۷	باعث ایجاد باور و اعتقاد و احساس مسئولیت در بین مردم برای حفظ منابع طبیعی
۰/۲۳۲	۰/۳۹۵	۰/۳۱۳	۰/۰۰۰	۳/۳۱۳	۷/۵۷۲	استفاده مردم از سوخت های جایگزین (فسیلی) به جای چوب درختان و بوته های جنگلی
-۰/۳۲۲	-۰/۰۱۱	-۰/۱۶۷	۰/۰۳۶	۲/۸۳۳	-۲/۱۱۵	استفاده مردم از انرژی های پاک (خورشیدی، بادی و ...)
-۰/۲۲۵	۰/۰۳۸	-۰/۰۹۳	۰/۱۶۲	۲/۹۰۷	-۱/۴۰۵	کاهش اراضی مرتعی روستا جهت حفظ محیط زیست
۰/۸۳۸	۱/۰۶۹	۰/۹۵۳	۰/۰۰۰	۳/۹۵۳	۱۶/۲۷۷	کم شدن میزان گردوخاک و شن های روان
۰/۰۷۱	۰/۲۶۳	۰/۱۶۷	۰/۰۰۱	۳/۱۶۷	۳/۴۲۸	جمع آوری زباله به صورت بهداشتی
-۰/۸۸۵	۰/۵۹۵	-۰/۷۴۰	۰/۰۰۰	۲/۲۶۰	-۱۰/۰۶۳	دفع مناسب فاضلاب های خانگی
۰/۸۷۸	۱/۰۰۶	۰/۸۸۷	۰/۰۰۰	۳/۸۸۷	۱۴/۷۲۲	ایجاد تشکل ها و مشارکت مردم جهت حفظ محیط زیست
۰/۴۴۵	۰/۸۴۱	۰/۶۶۱	۰/۰۰۰	۳/۶۶۱	۲۴/۲۱۸	جمع (امنیت زیست محیطی)

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۸

به منظور ارزیابی طرح ترسیب کربن بر پایداری امنیت نظامی و انتظامی در شهرستان سریشه از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شده است. نتایج آزمون نشان داده است که سطح معناداری تمام مولفه های مورد بررسی از سطح ۰/۰۵

کوچکتر است. بنابراین نتایج بدست آمده قابل تعمیم به جامعه آماری است. نتایج نشان داده است که از میان ۱۰ مولفه مورد بررسی همه ۱۰ مولفه میانگین پایین تر از میانگین مطلوب (۳) دارند. مولفه کمک به امنیت منطقه با میانگین ۲/۱۶۰ بالاترین میانگین را در میان سایر مولفه های امنیت زیست محیطی دارد و مولفه دفع مناسب فاضلاب های خانگی با میانگین ۱/۱۵۵ کمترین میانگین را دارد. همچنین سایر مولفه های مورد بررسی میانگین بسیار پایینی دارند و در وضعیت نامطلوبی به سر می برند. بنابراین می توان طرح ترسیب کربن بر پایدارسازی امنیت نظامی و انتظامی تاثیر نداشته است و این طرح موجب پایداری امنیت نظامی و انتظامی در شهرستان سریشه نشده است (جدول ۶).

جدول ۶- ارزیابی طرح ترسیب کربن بر پایدارسازی امنیت نظامی و انتظامی

مطلوبیت عدد مورد آزمون=۳					
مولفه	مقدار آماره (t)	میانگین عددی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد حدبالا حدپایین
کمک به امنیت منطقه	-۱۱/۰۹۳	۲/۱۶۰	۰/۰۰۰	-۰/۸۴۰	-۰/۸۹۰ -۰/۶۹۰
باعث افزایش احساس امنیت مردم	-۱۳/۰۵۲	۲/۰۵۳	۰/۰۰۰	-۰/۹۴۷	-۱/۰۹۰ -۰/۸۰۳
باعث کاهش جرایم در روستا	-۱۶/۵۳۳	۱/۹۲۷	۰/۰۰۰	-۱/۰۷۳	-۱/۲۰۲ -۰/۹۴۵
باعث کاهش اعتیاد در بین مردم	-۱۷/۵۰۴	۱/۸۴۰	۰/۰۰۰	-۱/۱۶۰	-۱/۲۹۱ -۱/۰۲۹
باعث کاهش قاچاق مواد مخدر در بین مردم	-۱۴/۶۸۶	۲/۰۳۳	۰/۰۰۰	-۰/۹۶۷	-۱/۰۹۸ -۰/۸۳۷
باعث تقویت همکاری مردم و نهادهای نظامی و امنیتی در بین مردم	-۱۵/۱۱۹	۱/۹۶۰	۰/۰۰۰	-۱/۰۴۰	-۱/۱۷۵ -۰/۹۰۴
باعث کاهش تردد های غیر قانونی از مرز	-۱۸/۹۰۴	۱/۸۴۰	۰/۰۰۰	-۱/۱۶۰	-۱/۲۸۱ -۱/۰۳۹
باعث کاهش درگیری ها	-۱۹/۶۱۴	۱/۷۹۳	۰/۰۰۰	-۱/۲۰۶	-۱/۳۲۸ -۱/۰۸۵
باعث کاهش تردد اشراق	-۲۰/۸۵۵	۱/۸۰۰	۰/۰۰۰	-۱/۲۰۰	-۱/۳۱۴ -۱/۰۸۶
باعث کاهش گروگان گیری	-۲۶/۴۰۸	۱/۵۵۳	۰/۰۰۰	-۱/۴۴۷	-۱/۵۵۹ -۱/۳۳۸
جمع (امنیت نظامی و انتظامی)	-۳۴/۰۲۷	۲/۱۰۸	۰/۰۰۰	-۰/۸۹۳	-۰/۹۴۵ -۰/۸۴۱

منبع: یافته های پژوهش، ۱۳۹۸

۵- بحث و فرجام

عدم تعادل منطق های میان مناطق مرزی و مناطق مرکزی یکی از مهمترین عواملی است که می تواند اثرات منفی بسیار زیادی بر مناطق مرزی و توسعه این مناطق داشته باشد و در نهایت موجب مهاجرت مردم مناطق مرزی به مناطق مرکزی و در نتیجه خالی شدن مرزها و به دنبال آن ناامنی در این مناطق از نظر داخلی و خارجی می تواند اثرات منفی بسیار زیادی بر روی این مناطق داشته باشد. یکی از راه هایی که امروزه می تواند هم مانع از خالی شدن مناطق مرزی از سکنه و مهاجرت آنها شود و هم می تواند موجب رشد و توسعه مناطق مرزی شود اجرای طرح های توسعه ای در مناطق مرزی است. یکی از این طرح های توسعه ای که در شهرستان سریشه در حال اجراست طرح ترسیب کربن است. از همین رو در این

پژوهش که با هدف ارزیابی طرح های توسعه ای در پایدارسازی امنیت مناطق مرزی انجام شده است به بررسی وضعیت امنیت از لحاظ ابعاد مختلف و تاثیر این طرح بر پایدارسازی امنیت مرزی در این شهرستان صورت گرفته است.

نتایج یافته های پژوهش نشان داد که طرح ترسیب کربن در سطح شهرستان سریشه تنها بر بعد زیست محیطی تاثیر مثبت داشته است و بر سایر ابعاد اقتصادی، امنیتی، فرهنگی و انتظامی تاثیر مثبتی نداشته است. همچنین نتایج ضریب همبستگی پیرسن نشان داد که رابطه معناداری بین ابعاد مورد بررسی و امنیت مرزی برقرار است. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که طرح های توسعه بیشتری تاثیر را بر پایدارسازی نظامی و انتظامی دارد و کمترین تاثیر را بر امنیت فرهنگی دارد. همچنین امنیت اقتصادی با ۰، امنیت اجتماعی و امنیت زیست محیطی به ترتیب بیشترین تاثیر را از طرح های توسعه بعد از امنیت نظامی و انتظامی داشته اند. نتایج تحلیل مسیر نیز نشان داد که پایداری نظامی و انتظامی و پایداری اقتصادی به ترتیب بیشترین تاثیر را بر امنیت مرزی در شهرستان سریشه دارند و پایداری فرهنگی کمترین تاثیر را در میان سایر ابعاد پایدارسازی امنیت مرزی در شهرستان سریشه داشته است.

نتایج پژوهش نشان داد که طرح های توسعه ای بر پایدارسازی امنیت مرزی تاثیرگذار بوده است. به طوری که باعث کمک به امنیت منطقه، باعث افزایش احساس امنیت مردم باعث کاهش جرایم در روستا، باعث کاهش اعتیاد در بین مردم، باعث کاهش قاچاق مواد مخدر در بین مردم، باعث تقویت همکاری مردم و نهادهای نظامی و امنیتی در بین مردم، باعث کاهش تردد های غیر قانونی از مرز، باعث کاهش درگیری ها، باعث کاهش تردد اشرار، باعث کاهش گروگان گیری، به تغییر و بهبود نگاه به زندگی و جامعه و محیط زیست، کمک به گسترش فرهنگ حفظ و حراست از محیط زیست و منابع طبیعی، گرایش مردم به سمت تشکل های اجتماعی روستا (سمن ها، بسیج، هیات امنای مساجد و کانون های فرهنگی مذهبی مساجد)، باعث ایجاد توانایی برای اداره امور روستا در میان مردم، کم شدن فاصله طبقاتی در روستا، جلوگیری از مهاجرت جوانان روستا، خودتکایی افراد خانواده، ایجاد تشکل ها و مشارکت مردم جهت حفظ محیط زیست، جمع آوری زباله به صورت بهداشتی، کم شدن میزان گرد و خاک و شن های روان، استفاده مردم از سوخت های جایگزین (فسیلی) به جای چوب درختان و بوته های جنگلی، باعث ایجاد باور و اعتقاد و احساس مسئولیت در بین مردم برای حفظ منابع طبیعی، آگاهی مردم در زمینه حفظ محیط زیست شده است.

نتایج پژوهش نشان داد که طرح ترسیب کربن فقط باعث بهبود بعد زیست محیطی (امنیت زیست محیطی) شده است و بر سایر ابعاد تاثیر مثبتی نداشته است؛ لذا پیشنهاد میشود دلایل عدم موفقیت این طرح در سایر ابعاد مشخص شود و در مرحله بعد راهکارهای مناسبی جهت بهبود یافتن شرایط این طرح بوجود آید.

نتایج پژوهش نشان داد که بین پایداری انتظامی بیشترین تاثیر را بر امنیت مرزی دارد به همین خاطر پیشنهاد میشود اقدامات اساسی همچون احداث دیوار مرزی، افزایش توان نیروهای نظامی در مرزها بیشتر شود تا سرمایه گذاران و عوامل اجرا کننده طرح های توسعه با خیال راحتتری بتوانند طرح های خود را در مناطق مرزی اجرا کنند.

نتایج نشان داد که طرح ترسیب کربن بر وضعیت ابعاد مختلف اثرات منفی داشته و به همین خاطر پیشنهاد میشود به جای طرح ترسیب کربن در این شهرستان از طرح های توسعه های دیگری جایگزین آن شود.

یکی از مهمترین عوامل موفقیت در هر طرح توسعه‌های آموزش و فراگیری اصول اولیه هر کار و تخصص است لذا پیشنهاد میشود با گذاشتن کلاسهای توجیهی و آموزشی مختلف مسولین طرح و عوامل موثر در طرح و حتی مردم عادی در این کلاسها شرکت کنند تا بهتر بتوانند از مزایای این طرحها در راستای توسعه شهری و روستایی بهرمنند شوند.

۶- منابع

- احمدی، حسن و دادجو، روزبه (۱۳۹۱). توسعه پایدار مناطق مرزی؛ راهبرد اساسی حفظ امنیت مرزها. همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت؛ چالشها و رهیافتها؛ زاهدان،،،، <https://civilica.com/doc/179098>.
- احمدی پور، زهرا، مختاری هشی، حسین، رکن الدین افتخاری، عبدالرضا و وزین، نرگس (۱۳۸۷). بررسی روند شتاب توسعه یافتگی فضاهای سیاسی-اداری کشور مطالعه موردی: استان های ایران در برنامه های اول تا سوم توسعه (۱۳۸۳-۱۳۶۸). فصلنامه ژئوپلیتیک، سال سوم، شماره ۱، صص ۲۲-۴۹.
- استیو اسمیت، جان بلیس (۱۳۸۳). جهانی شدن سیاست: روابط بین الملل در عصر نوین: زمینه تاریخی و نظریه‌ها، ساختارها و فرآیندها. موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر، تهران.
- آزادارمکی، غلامرضا و افتخاری، عبدالرضا رکن الدین (۱۳۷۹). اقتصاد توسعه پایدار. تهران: انتشارات مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.
- پولادی، حسن، کشاورزبان، محمد مهدی، خان محمدی، هادی و اصلی پور، حسین (۱۳۹۵). الگوسازی عوامل تأمین کننده امنیت پایدار مرزی مطالعه موردی مرزهای شرقی ایران. فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال نوزدهم، شماره ۷۲، صص ۱۲۵-۱۴۹.
- تریف، تری، استیوارت کرافت، لوسی جیمز، پاتریک مورگان (۱۳۸۳). مطالعات امنیتی نوین، ترجمه علیرضا طیب و وحید بزرگی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- تودارو، مایکل (۱۳۶۸). توسعه اقتصادی در جهان سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی. تهران: مرکز مدارک و انتشارات سازمان بودجه و برنامه ریزی.
- جوادی ارجمند، محمدجعفر، توکلیان، سیدمحسن و قمریان نصرآبادی، ناهید (۱۳۹۳). بررسی نقش هویت قومی بر امنیت پایدار، مطالعه موردی منطقه کردستان ایران. فصلنامه تحقیقات سیاسی بین المللی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا، شماره ۲۱، صص ۱۴۷-۱۸۲.
- حمزه پور، علی (۱۳۹۱). مؤلفه های نظریه امنیت پایدار در اسلام. فصلنامه آفاق امنیت، سال پنجم، شماره ۱۴، صص ۸۵-۱۲۸.
- خسروی، علیرضا (۱۳۹۱). مکتب امام خمینی (ره) (مبادی و مبانی فرانظری و نظری امنیت در گفتمان انقلاب اسلامی). تهران: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر، معاونت پژوهشی.
- خسروی، علیرضا، (۱۳۹۲). مکتب امنیتی امام خمینی ره. تهران: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر.
- شریف زادگان، محمدحسین (۱۳۸۶). راهبردهای توسعه اقتصادی و عدالت اجتماعی. فصلنامه پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲۴، صص ۹-۳۰.
- صادقی، حجت اله، فال سلیمان، محمود، هاشمی، صدیقه و فدایی، معصومه (۱۳۹۳). محدودیت ها و ظرفیت های توسعه پایدار در روستاهای مرزی شرق ایران مورد: دهستان بندان در شهرستان نهبندان. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال سوم، شماره ۲، صص ۱۲۵-۱۴۳.
- صفوی، سید یحیی (۱۳۸۱). مقدمه ای بر جغرافیای نظامی ایران. تهران: انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.

- علینقی، امیر حسین (۱۳۷۸). داده هایی از عدم تعادل در جامعه ایران؛ استان های مرزی. فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره های ۵ و ۶، صص ۱۵۶-۱۲۷.
- عندلیب، علیرضا و مطوف، شریف (۱۳۸۸). توسعه و امنیت در آمایش مناطق مرزی ایران. نشریه باغ نظر، دوره ششم، شماره ۱۲، صص ۵۷-۷۶.
- لطفیان، هدایت (۱۳۹۱). تحقق امنیت پایدار و کارآمدی نظام کارگزاری. فصلنامه آفاق امنیت، سال پنجم، شماره ۱۴، صص ۴۹-۶۵.
- محمدپور، علی، احمدی پور، زهرا و بدیعی، مرجان (۱۳۸۶). نقش تحول کارکرد مرز بر فضای جغرافیایی بخش باجگیران در مرز ایران و ترکمنستان. مجله مدرس علوم انسانی، شماره ۴، پیاپی ۴۸، صص ۱۴۵-۱۷۲.
- مختاری هشی، حسین، مومنی، مهدی و باقری، مهرداد، (۱۳۹۳). تدوین راهبردهای آمایش مناطق مرزی مطالعه موردی مرزهای شرقی کشور، جلد ۲۹، شماره ۳، صص ۲۳۷-۲۵۴.
- معصومه دهمرده (۱۳۹۰). بررسی و تحلیل چالش های سیاسی - امنیتی مرزهای استان سیستان و بلوچستان. پایان نامه کارشناسی ارشد علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد.
- واحد آمار و اطلاعات معاونت برنامه ریزی استانداری استان خراسان جنوبی، ۱۳۹۵، <https://www.mporg.ir/>
- Erkut, G; Ozgen, C (2003). The economic and spatial peripherality of border regions in South Eastern Europe. The ۴۳rd European Congress of the Regional science association, Jyvaskyla, Finland, 27th – 30th August.
- Michelle, gray more, Neil g. Snipe, ropy e. Rick son, (2008). Regional sustainability: how useful are current tools of sustainability's assessment at the regional scales, ecological, p11.
- Petrakos, G; Economou, D (2007). "The Spatial aspects of development in South- Eastern Europe". [<http://www.Ersa.Org/ersacofs/ersaoz/cd-rom/paper/139.Pdf>]

پښتونستان ښار
پښتونستان ښار
پښتونستان ښار

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی